

FÖR GAMMAL?

Av direktör JOHN MAGNUS LINDBERG

Dags för omvärdering av de äldres möjligheter på arbetsmarknaden

Befolkningsutvecklingen i vårt land kommer under lång tid att karakteriseras av det förhållandet att de äldre åldersklasserna ökar i snabbare takt än de yngre. Denna utveckling är en följd av en sjunkande dödlighet i de högre åldrarna, men framför allt ett resultat av de låga födelsetalen under 20- och 30-talen.

Trots att sådana förskjutningar i befolkningsutvecklingen hör till de förändringar i samhället som mera exakt kan förutsägas ett eller annat årtionde i förväg låter vi oss överraskas med svårbemästrade eftersläpningar som följd. Ett exempel härpå var de bristande utbildningsresurser som mötte de stora årskullar, som föddes under fyrtiotalet. Ett annat, högst aktuellt exempel, är de brister som uppenbarats inom åldringsvården. Konsekvenserna av den förväntade ökningen i de äldre åldersgrupperna kommer att bli betydande inom en rad områden av samhällslivet. Ett av dessa områden är arbetsmarknaden.

För att kartlägga och inventera de problem som den nämnda åldersförskjutningen kommer att medföra ur näringslivets synpunkt samlade Studieförbundet näringsliv och samhälle till en konferens i maj 1963 under rubriken "För gammal? — Om de medelålders och äldre i samhälle och arbetsliv". I en rad översiktliga och informativa artiklar och diskussions-sammandrag refereras konferensen i förbundets senaste debattskrift, som

erhållit samma namn som konferensen.

En av förutsättningarna för en fortsatt levnadsstandardhöjning är ett effektivt utnyttjande av tillgängliga arbetskraftsresurser. Näst de gifta kvinnorna utgör den äldre, pensionerade arbetskraften den till omfattningen största utnyttjade eller endast delvis utnyttjade arbetskrafttillgången. I åldersgruppen 70 år och äldre har endast några få procent (13 procent av männen och 2 procent av kvinnorna) förvärvsarbete. De undersökningar som utförts rörande pensionärernas inställning till fortsatt arbete respektive uppfattning om den egna arbetsförmågan visar, att mer än två tredjedelar av de som går i pension skulle önska fortsätta sitt arbete. Det ligger nära till hands att förutsätta en icke obetydlig överskattning av den egna prestationsförmågan bland pensionärerna. Från arbetsgivarnas sida ansågs det emellertid att den helt övervägande delen av de som önskade fortsätta sitt arbete också skulle ha haft förutsättningar för detta.

Pensioneringen innebär för många att bli dömd till ofrivillig sysslolöshet. Något tillspetsat har det sagts att sysslolösheten är åldringens fiende nummer ett. Den verkar nedbrytande såväl psykiskt som fysiskt. Omvänt är en väl avpassad sysselsättning stimulerande och bidrar till att de gamla bättre bevarar sin fysiska och psykiska spänst. Närmast till hands synes ligga att ge de äldre som önskar fortsätta att arbeta efter inträdet i pensions-

åldern möjlighet därtill genom ett till åldern avpassat arbete.

På arbetsmarknaden förekommer många vanföreställningar ifråga om den äldre arbetskraften. Företagna undersökningar visar emellertid att de äldre väl kan hävda sig då det gäller arbetets kvalitativa sidor, såsom precision och exakthet. Endast ifråga om arbetshastighet föreligger en sämre prestation. Denna uppväges emellertid till en del av påtagligt mindre frånvaro. På detta område finnes utrymme för en grundlig omvärdering inom näringslivet. Det är också här som den föreliggande skriften efter några orienterande översikter om åldringens allmänna situation i dagens samhälle har sin tyngdpunkt.

I fem avsnitt lämnas redogörelser för fyra nyligen företagna undersökningar inom svensk industri. Dessa undersökningar har omfattat dels en medicinsk, sociologisk och psykologisk undersökning av den åldrande anställde, dels en kartläggning av de problem som uppstår för den äldre arbetskraften vid rationalisering samt vid anpassning till högmekaniserat arbete. Det konstateras därvid bl. a. att grunden för en framgångsrik långsiktig personalpolitik är — även i en högrationaliserad industri — att personalens åldersfördelning motsvarar den åldersfördelning befolkningen har.

För de som ansvarar för personalpolitiken såväl inom den privata som inom den offentliga sektorn utgör dessa undersökningar ett värdefullt material som bör leda till genomgripande förändring av rådande personalpolitik med avseende på den äldre arbetskraften.

Medan de förra huvudsakligen be- och den del som behandlar de nämnda undersökningarna föreligger en viss skillnad i ämnets behandling. Medan de förra huvudsakligen be-

handlar åldersgrupperna över 67 år och de problem som sammanhänger med åldrandet och åldringens anpassning och vårdbehov, stannar den senare delen av skriften till stor del vid de frågeställningar som möter den äldre delen av de nuvarande verksamma, d. v. s. åldersgruppen 45 till 67 år. Visserligen kan många av de rön som undersökningarna givit omsättas på gruppen pensionärer. Det skulle emellertid ha varit synnerligen värdefullt om konferensen och därmed den föreliggande skriften ägnat gruppen 67 år och äldre ett särskilt avsnitt.

Varför detta skulle varit särskilt angeläget sammanhänger med den nuvarande situationen på åldringsvårdens område. På praktiskt taget samtliga vårdområden föreligger en eftersläpning som kan betecknas som katastrofal. Att "dö i sjukhuskö" är en realitet som främst drabbar de äldre i samhället. De krav som under de båda närmaste decennierna kommer att ställas på åldringsvården är tvåfaldiga. Dels krävs en kraftig utbyggnad för att täcka de brister i åldringsvården som föreligger i dagsläget. Det rör sig här om tiotusentals vårdplatser inom akutsjukvård, långtidsvård och mentalsjukvård. Parallellt härmed kräver de årliga ökningarna av gruppen åldringar kraftigt ökade vårdresurser.

För att så långt möjligt uppskjuta behovet av vård erfordras en rad förebyggande åtgärder. Ökade sysselsättningsmöjligheter för de äldre skulle därvid ha största betydelse.

Då samtidigt arbetsmarknaden kommer att lida av arbetskraftbrist under överskådlig tid framåt finnes det goda skäl att ägna frågan om de äldre och arbetsmarknaden ett allt större intresse.

Det föreligger behov av ytterligare debatt i dessa frågor. Varför inte ännu en konferens och debattskrift?